

॥ ഓം ശ്രീപരമാത്മനേ നമഃ ॥
 ॥ അഥ ദിതീയോഽധ്യായഃ ॥
 ॥ സാങ്ഖ്യ യോഗഃ ॥

സഞ്ജയ ഉവാച

തം തഥാ കൃപയാഽഽവിഷ്ട്വ അശ്രുപൂർണാകുലേക്ഷണമ് |
 വിഷീദന്തമിദം വാക്യമ് ഉവാച മധുസൂദനഃ || ൨-൧||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കുതസ്ത്വാ കശ്മലമിദം വിഷമേ സമുപസ്ഥിതമ് |
 അന്നാര്യജുഷ്ടമസ്വർഗ്യമ് അകീർതികരമർജുന || ൨-൨||

കൈര്യം മാ സ്മ ഗമഃ പാർഥ നൈതത്ത്വയുപപദ്യതേ |
 ക്ഷുദ്രം ഹൃദയദൗർബല്യം തൃക്തോത്തിഷ്ഠ പരന്തപ || ൨-൩||

അർജുന ഉവാച

കഥം ഭീഷ്മമഹം സങ്ഖ്യേ ഭ്രോണം ച മധുസൂദന |
 ഇഷ്ടുഭിഃ പ്രതിയോത്സ്യാമി പുജാർഹാവരിസൂദന || ൨-൪||

ഗുരുനഹത്യാ ഹി മഹാനുഭാവാന്

ശ്രേയോ ഭോക്തും ഭൈക്ഷമപീഹ ലോകേ |
 ഹത്യാർഥകാമാംസ്തു ഗുരുനിഹൈവ
 ഭൂഞ്ജീയ ഭോഗാന് രുധിരപ്രദിഗ്ധാന് || ൨-൫||

ന ചൈതദിദമഃ കതരന്നോ ഗരീയഃ

യദാ ജയേമ യദി വാ നോ ജയേയുഃ |
 യാനേവ ഹത്യാ ന ജിജീവിഷാമഃ
 തേഽവസ്ഥിതാഃ പ്രമുഖേ ധാർതരാഷ്ട്രാഃ || ൨-൬||

കാർപണ്യഭോഷോപഹതസ്വഭാവഃ

പൃച്ഛാമി ത്വാ ധർമസമ്മുഖചേതാഃ |
യച്ഛ്രേയഃ സ്യാന്നിശ്ചിതം ബ്രൂഹി തന് മേ
ശിഷ്യസ്തേടഹം ശാധി മാം ത്വാം പ്രപന്നമ് || ൨-൭||

ന ഹി പ്രപശ്യാമി മമാപനുഭ്യാത്

യച്ഛേരകമുച്ഛേരാഷണമിന്ദ്രിയാണാമ് |
അവാപ്യ ഭൂമാവസപത്മമൃദ്ധം
രാജ്യം സുരാണാമപി ചാധിപത്യമ് || ൨-൮||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏവമുക്ത്വാ ഹൃഷീകേശം ഗുഡാകേശഃ പരന്തപഃ |
ന യോത്സ്യ ഇതി ഗോവിന്ദമ് ഉക്ത്വാ തൃഷ്ണീം ബഭൂവ ഹ ||
൨-൯||

തമുവാച ഹൃഷീകേശഃ പ്രഹസന്നിവ ഭാരത |

സേനയോരുഭയോർമധ്യേ വിഷീദന്തമിദം വചഃ || ൨-൧൦||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അശോചാനന്വശോചസ്തഥം പ്രജ്ഞാവാദാംശ്ച ഭാഷസേ |
ഗതാസ്മഗതാസ്മംശ്ച നാനുശോചന്തി പണ്ഡിതാഃ || ൨-൧൧||

നത്വൈവാഹം ജാതു നാടസം ന ത്വം നേമേ ജനാധിപാഃ |

ന ചൈവ ന ഭവിഷ്യാമഃ സരേവ വയമതഃ പരമ് || ൨-൧൨||

ദേഹിനോടസ്മിന് യഥാ ദേഹേ കൗമാരം യൗവനം ജരാ |

തഥാ ദേഹാന്തരപ്രാപ്തിഃ ധീരസ്തത്ര ന മുഹ്യതി || ൨-൧൩||

മാത്രാസ്പർശാസ്തൂ കൗന്തേയ ശീതോഷ്ണസുഖദുഃഖദാഃ |

ആഗമാപായിനോടനിത്യാഃ താംസ്തിതിക്ഷസ്വ ഭാരത || ൨-൧൪||

യം ഹി ന വ്യഥയന്ത്യേതേ പുരുഷം പുരുഷർഷഭ |
സമദുഃഖസുഖം ധീരം സോഽമൃതത്വായ കല്പതേ || ൨-൧൫||

നാസതോ വിദ്യതേ ഭാവഃ നാഭാവോ വിദ്യതേ സതഃ |
ഉഭയോരപി ദൃഷ്ടോഽന്തഃ ത്വനയോസ്തത്ത്വദർശിഭിഃ || ൨-൧൬||

അവിനാശി തു തദ്വിദ്ധി യേന സരചമിദം തത്ത്വ |
വിനാശമവ്യയസ്യാസ്യ ന കശ്ചിത്കർതുമർഹതി || ൨-൧൭||

അന്തവന്ത ഇമേ ദേഹാഃ നിത്യസ്യാക്താഃ ശരീരിണഃ |
അനാശിനോഽപ്രമേയസ്യ തസ്മാദ്യുദ്ധ്യസ്വ ഭാരത || ൨-൧൮||

യ ഏനം വേത്തി ഹന്താരം യശ്ചൈനം മന്യതേ ഹതമ് |
ഉഭൗ തൗ ന വിജാനീതഃ നായം ഹന്തി ന ഹന്യതേ || ൨-൧൯||

ന ജായതേ മ്രിയതേ വാ കദാചിത്
നാടയം ഭൂത്വാ ഭവിതാ വാ ന ഭൂയഃ |
അജോ നിത്യഃ ശാശ്വതോഽയം പുരാണഃ
ന ഹന്യതേ ഹന്യമാനേ ശരീരേ || ൨-൨൦||

വേദാവിനാശിനം നിത്യം യ ഏനമജമവ്യയമ് |
കഥം സ പുരുഷഃ പാർഥ കം ഘാതയതി ഹന്തി കമ് || ൨-൨൧||

വാസാംസി ജീർണാനി യഥാ വിഹായ
നവാനി ഗൃഹ്ണാതി നരോഽപരാണി |
തഥാ ശരീരാണി വിഹായ ജീർണാനി
അന്യാനി സംയാതി നവാനി ദേഹീ || ൨-൨൨||

നൈനം ഛിന്ദന്തി ശസ്ത്രാണി നൈനം ദഹതി പാവകഃ |
ന ചൈനം ക്ലേദയന്ത്യാപഃ ന ശോഷയതി മാരുതഃ || ൨-൨൩||

അച്ഛേദ്യോഽയമദാഹേ്യോഽയമ് അക്ലേദ്യോഽശോഷ്യ ഏവ ച |
നിത്യഃ സരഗതഃ സ്ഥാണുഃ അചലോഽയം സനാതനഃ || ൨-൨൪||

അവ്യക്തോഽയമചിന്ത്യോഽയമ് അവികാര്യോഽയമുച്യതേ |
തസ്മാദേവം വിദിത്വൈനം നാനുശോചിതുമർഹസി || ൨-൨൫||

അഥ ചൈനം നിത്യജാതം നിത്യം വാ മന്യസേ മൂതമ് |
തഥാപി ത്വം മഹാബാഹോ നൈവം ശോചിതുമർഹസി ||
൨-൨൬||

ജാതസ്യ ഹി ധ്രുവോ മൂത്യുഃ ധ്രുവം ജന്മ മൂതസ്യ ച |
തസ്മാദപരിഹാര്യേടർഥേ ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || ൨-൨൭||

അവ്യക്താദീനി ഭൂതാനി വ്യക്തമധ്യാനി ഭാരത |
അവ്യക്തനിധനാന്യേവ തത്ര കാ പരിഭേവനാ || ൨-൨൮||

ആശ്ചര്യവത്പശ്യതി കശ്ചിദേനമ്
ആശ്ചര്യവദാദതി തഥൈവ ചാനുഃ |
ആശ്ചര്യവച്ഛൈനമനുഃ ശൃണോതി
ശ്രുത്വാഽപ്യേനം വേദ ന ചൈവ കശ്ചിത് || ൨-൨൯||

ദേഹീ നിത്യമവധ്യോഽയം ദേഹേ സരഗസ്യ ഭാരത |
തസ്മാത്സരാണി ഭൂതാനി ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || ൨-൩൦||

സ്വധർമ്മപി ചാവേക്ഷ്യ ന വികമ്പിതുമർഹസി |
ധർമ്യാദ്ധി യുദ്ധാച്ഛ്രേയോഽന്യത് ക്ഷത്രിയസ്യ ന വിദ്യതേ ||
൨-൩൧||

യദ്യുദ്ധയാ ചോപപന്നം സ്വർഗ്വാദാരമപാവൃതമ് |
സുഖിനഃ ക്ഷത്രിയാഃ പാർഥ ലഭന്തേ യുദ്ധമീദൃശമ് || ൨-൩൨||

അഥ ചേത്ത്വമിമം ധർമ്യം സങ്ഗ്രാമം ന കരിഷ്യസി |
തതഃ സ്വധർമം കീർത്തിം ച ഹിത്വാ പാപമവാപ്സ്യസി || ൨-൩൩||

അകീർത്തിം ചാപി ഭൂതാനി കഥയിഷ്യന്തി തേഽവ്യയാമ് |
സമ്ഭാവിതസ്യ ചാകീർതിഃ മരണാദതിരിച്യതേ || ൨-൩൪||

ഭയാദ്രണാദുപരതം മംസ്യന്തേ ത്വാം മഹാരഥാഃ |
യേഷാം ച ത്വം ബഹുമതഃ ഭൂത്വാ യാസ്യസി ലാഘവമ് ||
൨-൩൫||

അവാച്യവാദാംശ്ച ബഹുന് വദിഷ്യന്തി തവാഹിതാഃ |
നിന്ദന്തസ്തവ സാമർഥ്യം തതോ ദുഃഖതരം നു കിമ് || ൨-൩൬||

ഹതോ വാ പ്രാപ്സ്യസി സ്വർഗം ജിത്വാ വാ ഭോക്ഷ്യസേ മഹീമ് |
|
തസ്മാദുത്തിഷ്ഠ കൗന്തേയ യുദ്ധായ കൃതനിശ്ചയഃ || ൨-൩൭||

സുഖദുഃഖേ സമേ കൃത്വാ ലാഭാലാഭൗ ജയാജയൗ |
തതോ യുദ്ധായ യുജ്യസ്വ നൈവം പാപമവാപ്സ്യസി || ൨-൩൮||

ഏഷാ തേടഭിഹിതാ സാഞ്ച്യേ ബുദ്ധിര്യോഗേ തപിമാം ശൃണു |
ബുദ്ധ്യാ യുക്തോ യയാ പാർഥ കർമ്മബന്ധം പ്രഹാസ്യസി ||
൨-൩൯||

നേഹാഭിക്രമനാശോഽസ്തി പ്രത്യവായോ ന വിദ്യതേ |
സ്വല്പമപ്യസ്യ ധർമസ്യ ത്രായതേ മഹതോ ഭയാത് || ൨-൪൦||

വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിഃ ഏകേഹ കുരുനന്ദന |
ബഹുശാഖാ ഹ്യനന്താശ്ച ബുദ്ധയോവ്യവസായിനാമ് || ൨-൪൧||

യാമിമാം പുഷ്പിതാം വാചം പ്രവദന്ത്യവിപശ്ചിതഃ |
വേദവാദരതാഃ പാർഥ നാനൃദസ്തീതി വാദിനഃ || ൨-൪൨||

കാമാത്മാനഃ സ്വർഗപരാഃ ജന്മകർമ്മഫലപ്രദാമ് |
ക്രിയാവിശേഷബഹുലാം ഭോഗൈശ്ചര്യഗതിം പ്രതി || ൨-൪൩||

ഭോഗൈശ്ചര്യപ്രസക്താനാം തയാഽപഹൃതചേതസാമ് |
വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിഃ സമാധൗ ന വിധീയതേ || ൨-൪൪||

ത്രൈഗുണ്യവിഷയാ വേദാഃ നിസ്ത്രൈഗുണ്യോ ഭവാർജുന |
നിർദ്വന്ദ്വോ നിത്യസത്ത്വസ്ഥഃ നിര്യോഗക്ഷേമ ആത്മവാൻ ||
൨-൪൫||

യാവാൻർഥ ഉദപാനേ സരപതഃ സമ്പ്ലുതോദകേ |
താവാനസരേഷു വേദേഷു ബ്രാഹ്മണസ്യ വിജാനതഃ || ൨-൪൬||

കർമ്മണ്യേവാധികാരസ്തേ മാ ഫലേഷു കദാചന |
മാ കർമ്മഫലഹേതുർഭൂഃ മാ തേ സങ്ഗോഽസ്തപകർമ്മണി || ൨-൪൭||

യോഗസ്ഥഃ കൂരു കർമാണി സങ്ഗം ത്യക്ത്വാ ധനഞ്ജയ |
സിദ്ധ്യസിദ്യേഃ സമോ ഭൂത്വാ സമത്വം യോഗ ഉച്യതേ ||
൨-൪൮||

ഭൂരേണ ഹൃവരം കർമ്മ ബുദ്ധിയോഗാദ്ധനഞ്ജയ |
ബുദ്ധൗ ശരണമനിച്ചു കൃപണാഃ ഫലഹേതവഃ || ൨-൪൯||

ബുദ്ധിയുക്തോ ജഹാതീഹ ഉഭേ സുകൃതദുഷ്ടകൃതേ |
തസ്മാദ്യോഗായ യുജ്യസ്വ യോഗഃ കർമസു കൗശലമ് || ൨-൫൦||

കർമ്മജം ബുദ്ധിയുക്താ ഹി ഫലം ത്യക്ത്വാ മനീഷിണഃ |
ജന്മബന്ധവിനിർമുക്താഃ പദം ഗച്ഛന്ത്യനാമയമ് || ൨-൫൧||

യദാ തേ മോഹകലിലം ബുദ്ധിരപ്യതിതരിഷ്യതി |
തദാ ഗന്താസി നിരോദം ശ്രോതവ്യസ്യ ശ്രുതസ്യ ച || ൨-൫൨||

ശ്രുതിവിപ്രതിപന്നാ തേ യദാ സ്ഥാസ്യതി നിശ്ചലാ |
സമാധാവചലാ ബുദ്ധിഃ തദാ യോഗമവാപ്സ്യസി || ൨-൫൩||

അർജുന ഉവാച
സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്യ കാ ഭാഷാ സമാധിസ്ഥസ്യ കേശവ |
സ്ഥിതധീഃ കിം പ്രഭാഷേത കിമാസീത പ്രജേത കിമ് || ൨-൫൪||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രജഹാതി യദാ കാമാന് സര്വാന്പാര്ഥ മനോഗതാന് |
ആത്മന്യേവാട്മനാ തുഷ്ടഃ സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്തദോച്യതേ || ൨-൫൫||

ദുഃഖേഷ്വനുദിഗമനാഃ സുഖേഷു വിഗതസ്സപൂഹഃ |
വീതരാഗഭയക്രോധഃ സ്ഥിതധീര്മുനിരുച്യതേ || ൨-൫൬||

യഃ സര്വത്രാനഭിസ്നേഹഃ തത്തത്പ്രാപ്യ ശുഭാശുഭമ് |
നാഭിനന്ദതി ന ദേഷ്ടി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || ൨-൫൭||

യദാ സംഹാരതേ ചായം കൂര്മോഽങ്ഗാനീവ സര്വശഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാര്ഥേഭ്യഃ തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || ൨-൫൮||

വിഷയാ വിനിവര്ത്തന്തേ നിരാഹാരസ്യ ദേഹിനഃ |
രസവര്ജം രസോഽപ്യസ്യ പരം ദൃഷ്ട്വാ നിവര്ത്തതേ || ൨-൫൯||

യതതോ ഹൃപി കാന്തേയ പുരുഷസ്യ വിപശ്ചിതഃ |
ഇന്ദ്രിയാണി പ്രമാമീനി ഹരന്തി പ്രസഭം മനഃ || ൨-൬൦||

താനി സര്വാണി സംയമ്യ യുക്ത ആസീത മത്പരഃ |
വശേ ഹി യസ്യേന്ദ്രിയാണി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ ||
൨-൬൧||

ധ്യായതോ വിഷയാന്പുംസഃ സങ്ഗസ്തേഷുപജായതേ |
സങ്ഗാത്സഞ്ജായതേ കാമഃ കാമാക്രോധോഽഭിജായതേ ||
൨-൬൨||

ക്രോധാദ്ഭവതി സമ്മോഹഃ സമ്മോഹാത്സ്മൃതിവിഭ്രമഃ |
 സ്മൃതിഭ്രംശാദ് ബുദ്ധിനാശഃ ബുദ്ധിനാശാത്പ്രണശ്യതി ||
 ൨-൬൩||

രാഗദ്വേഷവിയുക്തൈസ്തൂ വിഷയാനിന്ദിയൈശ്ചരന് |
 ആത്മവശൈശ്വര്യധേയാത്മാ പ്രസാദമധിഗച്ഛതി || ൨-൬൪||

പ്രസാദേ സരഭഃഖാനാം ഹാനിരന്യോപജായതേ |
 പ്രസന്നചേതസോ ഹൃദാശു ബുദ്ധിഃ പര്യവതിഷ്ഠതി || ൨-൬൫||

നാസ്തി ബുദ്ധിരയുക്തസ്യ ന ചായുക്തസ്യ ഭാവനാ |
 ന ചാഭാവയതഃ ശാന്തിഃ അശാന്തസ്യ കൃതഃ സുഖമ് || ൨-൬൬||

ഇന്ദ്രിയാണാം ഹി ചരതാം യന്മനോഽനുവിധീയതേ |
 തദസ്യ ഹരതി പ്രജ്ഞാം വായുർനാവമിവാമ്ഭസി || ൨-൬൭||

തസ്മാദ്യസ്യ മഹാബാഹോ നിഗൃഹീതാനി സരപശഃ |
 ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർഥേഭ്യഃ തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ ||
 ൨-൬൮||

യാ നിശാ സരഭഭൂതാനാം തസ്യാം ജാഗർതി സംയമീ |
 യസ്യാം ജാഗ്രതി ഭൂതാനി സാ നിശാ പശ്യതോ മൂനേഃ ||
 ൨-൬൯||

ആപൂര്യമാണമചലപ്രതിഷ്ഠാം
 സമുദ്രമാപഃ പ്രവിശന്തി യദപത് |
 തദപത്കാമാ യം പ്രവിശന്തി സരേ
 സ ശാന്തിമാപ്നോതി ന കാമകാമീ || ൨-൭൦||

വിഹായ കാമാന്യഃ സരപാൻ പുമാംശ്ചരതി നിഃസ്പൃഹഃ |
നിർമമോ നിരഹങ്കാരഃ സ ശാന്തിമധിഗച്ഛതി || ൨-൭൧||

ഏഷാ ബ്രാഹ്മീ സ്ഥിതിഃ പാർഥ നൈനാം പ്രാപ്യ വിമുഹ്യതി |
സ്ഥിതാസ്യാമന്തകാലേഽപി ബ്രഹ്മനിരപാണമുച്ഛതി || ൨-൭൨||

ഓം തത്സദിതി ശ്രീമദ് ഭഗവദ്ഗീതാസു ഉപനിഷത്സു
ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ
സാങ്ഖ്യയോഗോ നാമ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ || ൨||

With Blessings from:

Sri. Sri. Sugunendra Theertha Swamiji, Puthige Mutt, Udupi, India

Sri Krishna Vrundavana, NJ, USA

<http://krishnavrunda.org/>